

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ПНЗПО «Київський інститут
післядипломної педагогічної освіти»

К.О. Кушдавлатова

13.06.2025 р.

ТИПОВА ПРОГРАМА підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Психологічна безпека та емоційний інтелект в освітньому середовищі»

Розробник(и): Приватний навчальний заклад післядипломної освіти «Київський Інститут післядипломної педагогічної освіти», ЄДРПОУ 44345732

Рецензент(и): Директор ПНЗПО «Київський інститут післядипломної педагогічної освіти» Кушдавлатова К.О.

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми - Створення безпечного простору в школі потребує від педагога навичок саморегуляції, розуміння вікової психології та вміння вчасно розпізнати ознаки стресу чи булінгу.

Цільова група: Практичні психологи, соціальні педагоги, вчителі-предметники та адміністратори закладів освіти.

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06-1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми - Програма має модульну структуру та реалізується у вигляді окремих освітніх циклів. У межах одного освітнього циклу слухач обирає одну або кілька тем відповідно до власних освітніх потреб. Кожна тема є логічно завершеним освітнім компонентом та може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг підвищення кваліфікації в межах одного циклу формується шляхом накопичення обраних тем і становить від 2 до 30 годин. Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Мета підвищення кваліфікації - Зміцнення психологічного здоров'я педагогів та розвиток їхньої здатності підтримувати благополуччя учнів.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Вивчення технік надання першої психологічної допомоги
- Методика розвитку емоційного інтелекту в учнів
- Опанування стратегій подолання конфліктів у класному колективі
- Профілактика професійного вигорання через ресурсні практики

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- психологічна компетентність
- емоційна стійкість

- комунікативна майстерність
- емпатійна взаємодія

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Слухачі отримають дієвий інструментарій для підтримки ментального здоров'я, покращать атмосферу в класі та навчатися ефективно взаємодіяти з батьками.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації – Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проєктній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації – Сертифікат або свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план відображає перелік можливих курсів (тем), що реалізуються в межах програми. Проходження всіх тем, наведених у плані, не є обов'язковим. Кожна тема є окремим освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно.

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
1	Емоційний інтелект. Розвиток емпатії.	1	1-29	2-30
2	Розвиток емоційного та соціального інтелекту учнів. Методики розвитку softskills.	1	1-29	2-30
3	Формування емоційного інтелекту в епоху змін	1	1-29	2-30
4	Потреби та можливості дитини з ООП. Інклюзія.	1	1-29	2-30
5	Розвиток емоційного інтелекту на уроках.	1	1-29	2-30
6	Формування цінностей та життєвих навичок учнів. Впровадження філософсько-педагогічного вчення Г. Сковороди.	1	1-29	2-30
7	Активізація та підтримка потенціалу учнів на уроках. Методи інтегративної арт-терапії.	1	1-29	2-30
8	Актуальні питання дистанційної освіти: синхронна взаємодія, практичні інструменти, зворотний зв'язок.	1	1-29	2-30
9	Психологічна допомога батькам, які виховують дітей підліткового віку в умовах війни	1	1-29	2-30
10	Розвиток м'яких навичок. Соціально-емоційне та етичне навчання у закладі освіти.	1	1-29	2-30
11	Як зрозуміти поведінку учня? Якісний вплив вчителя на учнів для забезпечення високого рівня засвоєння знань.	1	1-29	2-30
12	Дислексія. Як зробити навчання комфортним для всіх?	1	1-29	2-30
13	Підтримка та мотивація у роботі з дітьми з ООП. Створення безпечного середовища.	1	1-29	2-30
14	Симптоми дислексії у учнів. Методи адаптації завдань для комфортного навчання.	1	1-29	2-30
15	Психологія педагогічної діяльності. Якісний вплив вчителя на учнів для забезпечення високого рівня засвоєння знань	1	1-29	2-30

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
16	Психологічна підтримки у формуванні позитивної атмосфери в освітньому середовищі та професійному зростанні педагога.	1	1-29	2-30
17	Психологічний супровід технології дослідницького навчання	1	1-29	2-30
18	Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу	1	1-29	2-30
19	Розвиток мотивації та залучення учнів через психологічну підтримку у дослідницькому навчанні.	1	1-29	2-30
20	Створення безпечного та підтримуючого середовища у класі для дослідницького навчання.	1	1-29	2-30
21	Психологічна допомога тривожним учням з поведінковими розладами під час тривог та вибухів у воєнний час.	1	1-29	2-30
22	Секрети внутрішньої мотивації до позитивних змін	1	1-29	2-30
23	Психологія внутрішньої мотивації. Позитивні зміни для зацікавлення освітнім процесом учнями	1	1-29	2-30
24	Складові емоційного інтелекту та їх розвиток у дітей. Взаємодія та успішна комунікація під час навчання	1	1-29	2-30
25	Емоційний аспект сучасного уроку: як утримати баланс	1	1-29	2-30
26	Психологічна компетентність вчителя: робота з підручником із зарубіжної літератури у 7 класах НУШ	1	1-29	2-30
27	Казкотерапія: коротка характеристика, підходи і техніки	1	1-29	2-30
28	Казкотерапія. Допомога дітям адаптуватися до змін в умовах війни та післявоєнного часу.	1	1-29	2-30
29	Психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій	1	1-29	2-30
30	Арттерапевтичні техніки у формуванні емоційної стійкості педагога	1	1-29	2-30
31	Алгоритм дій після травми: як обрати потрібну методику для допомоги учням	1	1-29	2-30
32	Усвідомлена мотивація як рушійна сила освітнього процесу	1	1-29	2-30
33	Перетворюємо урок у простір натхнення: як запалити учнів внутрішнім бажанням діяти.	1	1-29	2-30
34	Ефективна взаємодія та комунікація учасників освітнього процесу	1	1-29	2-30
35	Говорити так, щоб чули: практичні інструменти взаємодії в освітньому процесі.	1	1-29	2-30
36	Профілактика шкідливих звичок та ризикованої поведінки: як говорити з дітьми мовою, яку воничують	1	1-29	2-30
37	Складні теми — прості слова: ефективна комунікація про шкідливі звички в школі.	1	1-29	2-30

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Тема 1. Емоційний інтелект. Розвиток емпатії.

Ключові питання теми: Важливість розвитку EQ у підлітковому віці, розгляд основних аспектів розвитку EQ шляхом різноманітних методів.

Тема 2. Розвиток емоційного та соціального інтелекту учнів. Методики розвитку softskills.

Ключові питання теми: Програма, покликана сприяти розвитку емоційного інтелекту для підвищення професійної та особистої ефективності, підвищенню стресостійкості та подолання негативних емоцій. Акцентується увага на найбільш ефективних методах профілактики стресу, способах ефективного управління власних емоцій, почуттів, емоційних станів та практичних інструментах для розвитку емоційного інтелекту, покращення якості комунікації, розуміння потреб інших людей та досягнення поставлених цілей. Програма дає можливість розвинути компетенції, які стосуються само-, соціальної та системної усвідомленості, навички побудови взаємин та досягти осмисленої гнучкості в управлінні власними емоціями, зрозуміти значимість та вагомість емоційного інтелекту в складовій особистого успіху.

Тема 3. Формування емоційного інтелекту в епоху змін

Ключові питання теми: 1 З'ясувати різницю між поняттями 'емоційний інтелект' та 'почуття'. 2 Компоненти емоційного інтелекту: самопізнання, саморегуляція, свмотивація тощо. 3 Переваги емоційного інтелекту. 4 Вправи, завдання на уроках укр мови та літератури, що містять елементи стратегій емоційного інтелекту

Тема 4. Потреби та можливості дитини з ООП. Інклюзія.

Ключові питання теми: орієнтуватись в основних завданнях корекційної роботи; розгляд особливостей корекційних прийомів сприймання, уваги, пам'яті, мислення; продемонструвати категорії труднощів і відповідно цим категоріям напрями корекційного впливу, корекційні послуги та фахівців, що надають ці послуги; висвітлення особливостей шляхів реалізації корекційно-розвиткового компоненту інклюзивного навчання.

Тема 5. Розвиток емоційного інтелекту на уроках.

Ключові питання теми: Розвиток емоційного інтелекту, досягнення осмисленої гнучкості в управлінні власними емоційними реакціями дозволяє усвідомлено приймати виклики сьогодення. Навички EI допомагають нам у розумінні власних емоцій та взаємодії з іншими людьми. Програма знайомить з системою роботи з розвитку EI на уроках інформатики під час вивчення навчальних тем, а також під час проектної роботи.

Тема 6. Формування цінностей та життєвих навичок учнів. Впровадження філософсько-педагогічного вчення Г. Сковороди.

Ключові питання теми: Аналіз творчої спадщини Г.Сковороди з погляду її актуальності в контексті сьогодення допоможе педагогам активно популяризувати серед батьків, учнів, громадськості, втілювати в освітню діяльність ідеї української філософії і педагогіки серця; оволодіти методами і прийомами природовідповідного виховання; організовувати освітній простір, спрямований на розвиток системи ціннісних ставлень і життєвих навичок учнів.

Тема 7. Активація та підтримка потенціалу учнів на уроках. Методи інтегративної арт-терапії.

Ключові питання теми: Флористична символіка завжди посідала особливе значення в культурі нашого народу, оспівана поетами і

письменниками. Арт-терапія вдало поєднує в собі ресурси творчості і ресурси природи. Знайомство з методами інтегративної арт-терапії дає змогу розширити інструменти для підтримки власного життєвого потенціалу.

Тема 8. Актуальні питання дистанційної освіти: синхронна взаємодія, практичні інструменти, зворотний зв'язок.

Ключові питання теми: Ознайомлення з Положенням про дистанційне навчання, законодавством, яке регулює процес реалізації дистанційної освіти; опрацювання успішних кейсів реалізації дистанційної освіти в закладах загальної середньої освіти; створення переліку нових актуальних ресурсів для дистанційної освіти

Тема 9. Психологічна допомога батькам, які виховують дітей підліткового віку в умовах війни

Ключові питання теми: Особливості розвитку підлітка, правила комунікації, психологічна допомога батькам

Тема 10. Розвиток м'яких навичок. Соціально-емоційне та етичне навчання у закладі освіти.

Ключові питання теми: 1. М'які навички, їх розвиток 2. Соціально-емоційне та етичне навчання у закладі освіти

Тема 11. Як зрозуміти поведінку учня? Якісний вплив вчителя на учнів для забезпечення високого рівня засвоєння знань.

Ключові питання теми: Якісний вплив вчителя на дитину забезпечує високий рівень засвоєння знань учнями. Щоб зрозуміти іншу людину, потрібно знати, яка причина у її поведінкових реакціях. З метою глибинного порозуміння між учасниками освітнього процесу, ознайомимось із стратегіями життя людини, моделями поведінки. Розуміння учнів учителем значно полегшує викладання навіть доволі складних тем

Тема 12. Дислексія. Як зробити навчання комфортним для всіх?

Ключові питання теми: Усе частіше педагоги у своїй роботі натрапляють на такі порушення, як дислексія. Важливо вміти вчасно визначити це порушення та розуміти систему роботи з дислексією. У НУШ важливо вміти адаптувати завдання на уроках для всіх учнів та зробити навчальний процес максимально зручним та інклюзивним.

Тема 13. Підтримка та мотивація у роботі з дітьми з ООП. Створення безпечного середовища.

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу у створенні безпечного середовища для учнів, які мають складнощі та освітні проблеми у навчанні, у побудові чітких алгоритмів роботи та підтримки учнів

Тема 14. Симптоми дислексії у учнів. Методи адаптації завдань для комфортного навчання.

Ключові питання теми: Усе частіше педагоги у своїй роботі натрапляють на такі порушення, як дислексія. Важливо вміти вчасно визначити це порушення та розуміти систему роботи з дислексією. У НУШ важливо вміти адаптувати завдання на уроках для всіх учнів та зробити навчальний процес максимально зручним та інклюзивним.

Тема 15. Психологія педагогічної діяльності. Якісний вплив вчителя на учнів для забезпечення високого рівня засвоєння знань

Ключові питання теми: Якісний вплив вчителя на дитину забезпечує

високий рівень засвоєння знань учнями. Щоб розуміти іншу людину, потрібно знати, яка причина у її поведінкових реакціях. З метою глибинного порозуміння між учасниками освітнього процесу, ознайомимось із стратегіями життя людини, моделями поведінки. Розуміння учнів учителем значно полегшує викладання навіть доволі складних тем

Тема 16. Психологічна підтримки у формуванні позитивної атмосфери в освітньому середовищі та професійному зростанні педагога.

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні нових, якісних умінь, що допомагають покращувати ментальне здоров'я педагога та учнів, а також сприяють пошуку ресурсу та мотивації у практичній діяльності

Тема 17. Психологічний супровід технології дослідницького навчання

Ключові питання теми: Елементи ефективної організації дослідницького навчання, ключові компетентності дослідника-початківця, цілеспрямованість як основа психологічного супроводу технології дослідницького навчання

Тема 18. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу

Ключові питання теми: В умовах сьогодення діти та сім'ї потребують допомоги. Саме педагог зараз стискається з дітьми, які можуть бути розгубленими, тривожними, можуть мати поведінкові розлади. І це все підсилює стрес. Саме на мк ми поговоримо про першу психологічну допомогу, алгоритм дій. Про поняття «резилієнс». Основні фактори формування резилієнс у дітей. Про ресурсний стан. Відновлення фахівців після роботи.

Тема 19. Розвиток мотивації та залучення учнів через психологічну підтримку у дослідницькому навчанні.

Ключові питання теми: Елементи ефективної організації дослідницького навчання, ключові компетентності дослідника-початківця, цілеспрямованість як основа психологічного супроводу технології дослідницького навчання

Тема 20. Створення безпечного та підтримуючого середовища у класі для дослідницького навчання.

Ключові питання теми: Елементи ефективної організації дослідницького навчання, ключові компетентності дослідника-початківця, цілеспрямованість як основа психологічного супроводу технології дослідницького навчання

Тема 21. Психологічна допомога тривожним учням з поведінковими розладами під час тривог та вибухів у воєнний час.

Ключові питання теми: В умовах сьогодення діти та сім'ї потребують допомоги. Саме педагог зараз стискається з дітьми, які можуть бути розгубленими, тривожними, можуть мати поведінкові розлади. І це все підсилює стрес. Саме на мк ми поговоримо про першу психологічну допомогу, алгоритм дій. Про поняття «резилієнс». Основні фактори формування резилієнс у дітей. Про ресурсний стан. Відновлення фахівців після роботи.

Тема 22. Секрети внутрішньої мотивації до позитивних змін

Ключові питання теми: особливості внутрішньої мотивації до позитивних змін

Тема 23. Психологія внутрішньої мотивації. Позитивні зміни для

зацікавлення освітнім процесом учнями

Ключові питання теми: особливості внутрішньої мотивації до позитивних змін

Тема 24. Складові емоційного інтелекту та їх розвиток у дітей. Взаємодія та успішна комунікація під час навчання

Ключові питання теми: розвиток емоційного інтелекту підвищить рівень емпатії у дітей та дозволить сформуватись майбутньому безпечному середовищу у їх дорослому віці

Тема 25. Емоційний аспект сучасного уроку: як утримати баланс

Ключові питання теми: структура сучасного уроку, емоційний баланс, роль учителя й учня у утриманні психо-емоційного балансу

Тема 26. Психологічна компетентність вчителя: робота з підручником із зарубіжної літератури у 7 класах НУШ

Ключові питання теми: Унаслідок війни, постійних тривог збільшилася частка дітей, які мають проблеми з ментальним здоров'ям. Робота з текстами зарубіжної літератури може являти собою зцілюючу, надати ресурсної підтримки в нестабільних умовах, так і додатково ретравмувати дитину, тому сучасний вчитель має розвивати психологічну компетентність роботи з медіатекстами на сучасному уроці.

Тема 27. Казкотерапія: коротка характеристика, підходи і техніки

Ключові питання теми: Сучасні учні відчувають гостру потребу в гармонізації навчання та створення позитивних сценаріїв майбутнього життя, особливо в умовах війни та післявоєнний період. Казки дають певний структурований можливий сценарій розвитку подій і соціалізації. Важливо навчити дітей бачити і прогнозувати можливі події майбутнього.

Тема 28. Казкотерапія. Допомога дітям адаптуватися до змін в умовах війни та післявоєнного часу.

Ключові питання теми: Сучасні учні відчувають гостру потребу в гармонізації навчання та створення позитивних сценаріїв майбутнього життя, особливо в умовах війни та післявоєнний період. Казки дають певний структурований можливий сценарій розвитку подій і соціалізації. Важливо навчити дітей бачити і прогнозувати можливі події майбутнього.

Тема 29. Психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій

Ключові питання теми: Травматична подія Психологічні технології Психотехнології відновлення людини після травматичних подій

Тема 30. Арттерапевтичні техніки у формуванні емоційної стійкості педагога

Ключові питання теми: Сучасний освітній простір потребує системної, інноваційної діяльності зі зміцнення емоційної стійкості. Арттерапія - метод, який дозволяє ефективно і безпечно працювати з емоціями. Розглянемо поняття та складові емоційної стійкості, а також практичні рекомендації поповнять професійний досвід педагога.

Тема 31. Алгоритм дій після травми: як обрати потрібну методику для допомоги учням

Ключові питання теми: Травматична подія Психологічні технології Психотехнології відновлення людини після травматичних подій

Тема 32. Усвідомлена мотивація як рушійна сила освітнього процесу

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних занять та умінь для подальшої проактивної діяльності

Тема 33. Перетворюємо урок у простір натхнення: як запалити учнів внутрішнім бажанням діяти.

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних занять та умінь для подальшої проактивної діяльності

Тема 34. Ефективна взаємодія та комунікація учасників освітнього процесу

Ключові питання теми: Сучасна українська школа відчуває потребу в отриманні практичних занять та умінь для ефективної комунікації та взаємодії

Тема 35. Говорити так, щоб чули: практичні інструменти взаємодії в освітньому процесі.

Ключові питання теми: Сучасна українська школа відчуває потребу в отриманні практичних занять та умінь для ефективної комунікації та взаємодії

Тема 36. Профілактика шкідливих звичок та ризикованої поведінки: як говорити з дітьми мовою, яку воничують

Ключові питання теми: Буде розглянуто: як формувати у дітей критичне мислення щодо ризикованих пропозицій; як пояснювати наслідки шкідливих звичок мовою, яку реально сприймають; які інструменти й техніки допомагають встановити довірливий контакт; як працювати з груповим впливом, соціальним тиском та ризиками онлайн-середовища.

Тема 37. Складні теми — прості слова: ефективна комунікація про шкідливі звички в школі.

Ключові питання теми: Буде розглянуто: як формувати у дітей критичне мислення щодо ризикованих пропозицій; як пояснювати наслідки шкідливих звичок мовою, яку реально сприймають; які інструменти й техніки допомагають встановити довірливий контакт; як працювати з груповим впливом, соціальним тиском та ризиками онлайн-середовища.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання

15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Артеменко Т. Б. Фахова підготовка практичного психолога системи освіти : Навч.-метод. комплекс до змістового модуля освітньо-професійної програми підвищення кваліфікації практичних психологів навчальних закладів. Черкаси: КНЗ ЧОППОП ЧОР, 2017. 264 с.
2. Артеменко Т. Засади психологічного благополуччя у закладах освіти // Войцях Т. В., Артеменко Т. Б., Брайченко Т. В., Дудіна Н. М. Особливості діяльності психологічної служби у закладах освіти в умовах дистанційного навчання : методичні матеріали. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2020. 112 с. С. 59-73. URL: <https://cutt.ly/ohA3OAU>
3. Вовняко Т. С. Розвиток творчих здібностей. Заняття з елементами тренінгу з підлітками. Психолог. 2015. № 9-10. С. 27-28.
4. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. Педагогіка і психологія : Вісник НАПН України. 2009. № 2 (63). С. 51-60.
5. Горбунова В.В. Психологія командоутворення ціннісно-рольовий підхід до формування та розвитку команд: монографія. Житомир, 2014. 379с.
6. Горленко, В. М., Луценко, Ю. А., Острова, В. Д., Сосновенко, Н. В., & Ткачук, І. І. (2017). Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби (В. Г. Панок, ред.). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709623/>
7. Горленко, В. М., Острова, В. Д., Сосновенко, Н. В., & Ткачук, І. І. (2018). Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : методичні рекомендації (В. Г. Панок, ред.). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713246/>
8. Двіжона О. В. Психологічна служба в закладах освіти: навчальний посібник. Чернівці: Книги XXI, 2014. 400 с.
9. Діброва А. Розвиток креативності на різних етапах навчання. Психолог. 2015. № 7-8. С. 4-11.
10. Дуткевич Т. В. Савицька С. В. Практична психологія: Вступ у спеціальність. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 280 с.
11. Дуткевич Т. Дошкільна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 392с.
12. Еколого-психологічні тренінги. URL: <https://www.slideshare.net/ydvorak/ss-56668391>
13. Еколого-психологічні тренінги. URL: <https://www.slideshare.net/ydvorak/ss-56668391>.
14. Єгорова Є. В. Структура професійної ідентичності особистості: експериментальне дослідження. Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2006. Вип. 30. С. 350-360.
15. Єгорова Є. В. Структура професійної ідентичності особистості: експериментальне дослідження. Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2006. Вип. 30. С. 350-360. URL: <https://rucont.ru/efd/518381>
16. Зайченко О. Творчі здібності молодших школярів. Розвивальні заняття. Психолог. 2014. № 20. С. 12-20.
17. Зеленська Л. Д. Модерація як форма реалізації супервізії в НУШ. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-

Издат», 2021. Т. 2. С. 95-98.

18. Зеленська Л.Д. Модерація як форма реалізації супервізії в НУШ. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-Издат», 2021. Т. 2. С. 95-98.
19. Інноваційні моделі підвищення кваліфікації працівників психологічної служби і консультантів ПМПК / авт.кол. за ред. Панка В. Г., Гаркавенко З. О. Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см.
20. Інформаційні матеріали на тему психологічної допомоги для дітей та дорослих в часі війни. URL: <https://k-s.org.ua/coping-war/>
21. Калошин В. Ф. Філософське ставлення до стресу: психологічний практикум. Управління школою. 2017. № 46. С. 90-94.
22. Карікаш В. І, Босовська Н. А., Кравченко Ю. Є., Кириченко С. А. Основи психологічного консультування у позитум-підході. Черкаси, 2009. 52 с.
23. Лукіяничук А. М. Модель розвитку професійної ідентичності майбутніх педагогів. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України Вип. 7. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 370-381.
24. Лукіяничук А. М. Модель розвитку професійної ідентичності майбутніх педагогів. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Вип. 7. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 370-381.
25. Максименко С. Д. Рефлексія – шлях до продуктивного самовизначення. Психолог. 2005. № 1. С. 19-22.
26. Методично-прикладна діяльність методиста-практичного психолога щодо розвитку адаптивної поведінки школяра: матеріали з досвіду роботи Т. Б. Артеменко / за ред. Л. В. Жеребньової. Черкаси: ЧОПОПП, 2010. 114 с. Іл.
27. Мірошник О. Г. Професійно-педагогічна рефлексія у вимірах основних сфер професійної активності вчителя. Психологія і особистість. 2015. №1 (7). С. 162-173.
28. Москаль Ю. Ідентифікація й ідентичність у суспільному форматі теоретичного аналізу. Психологія і суспільство. 2016. № 1. С. 96-112.
29. Москальова А. С. Роль саморегуляції в подоланні професійних криз керівниками загальноосвітніх навчальних закладів. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інст-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / За ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. Київ: А.С.К., 2012. Вип.34. Т. 1. С. 197-201.
30. Науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації (моделі, досвід) : колективна монографія / наук. ред. В. Г. Панок. Київ : Ніка-Центр, 2020. 152 с. URL: <https://cutt.ly/31ZBZQd>
31. Організація та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби і ПМПК / за наук. ред. В. Г. Панка та І. І. Цушка. Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см.
32. Палько Т. В. Психологічна програма розвитку рефлексії вчителів в умовах післядипломної педагогічної освіти. Актуальні проблеми психології. 2014. Т. 1. Вип. 41. С. 163-168.
33. Положення про психологічну службу у системі освіти України: наказ Міністерства освіти і науки України від 22 травня 2018 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18>
34. Практична психологія в системі освіти : Питання організації та методики / за ред. В. Г. Панка. Київ. : Либідь, 1995. 204 с.
35. Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти»: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та

сільського господарства від 24.11.2020 р. № 2425-20. 30 с. URL: <https://cutt.ly/T1ZB37w>

36. Програма освітньої діяльності та спецкурс курсів підвищення фахової кваліфікації практичних психологів і соціальних педагогів з проблеми «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у дітей» / за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: НАПНУ, 2015. 28 с. URL: <https://cutt.ly/x1ZB0Yh>
37. Пучков І. Використання змішаного навчання при підготовці вчителів початкових класів. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 1 (13). С. 260-264.
38. Рашевська Н. Змішане навчання як психолого педагогічна проблема. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». 2010. Вип. 191. Ч. IV. С. 89-96.
39. Розвиток творчої обдарованості дітей шкільного віку. Шкільний психолог. 2001. № 11. С. 7.
40. Руденко І.М. Психологічні техніки емоційної саморегуляції для учасників освітнього процесу в умовах Нової української школи: посібник. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР», 2022. 57 с.
41. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посібник для студ. вищих пед. навч. закл. В. А. Семиченко. - К. : Вища школа, 2004. - 336 с.
42. Соціально-психологічний театр / авт.-упоряд.: Л. Жеребньова, Т. Артеменко. Київ: Шк.світ, 2011. 120 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
43. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін. ; за наук. ред. Т. М. Титаренко. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.
44. Ставкова С. До питання вивчення та використання супервізії як соціальної технології. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2016. № 3. С. 178-190.
45. Супрунець Т. А. Аксиоматичні ядра головних соціологічних підходів стосовно довіри та довірчих відносин. Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2013. Вип. 13.С. 43-55.
46. Татенко В. О. Лідер XXI. Lider XXI. Соціально-психологічні студії. Київ : Видавничий дім «КОРПОРАЦІЯ», 2004. 182 с.
47. Терлецька Л.Г. Психологія здоров'я: психічна саморегуляція. Вид. СЛОВО, 2020. 136 с.
48. Формування життєвих навичок у випускників шкіл-інтернатів : методичний посібник для практичних психологів і соціальних педагогів / упор. С. Ф. Гордійчук, В. В. Дьомкіна, Н. В. Лунченко, Т. О. Міненко, О. Л. Москаленко, О. А. Собченко; за заг. ред. В. Г. Панка. Донецьк: вид-во «Вебер» (Донецька філія), 2009. 161 с. URL: <https://bit.ly/3GrgAEB>
49. Чекстере О. Ю. Психологічні особливості ПТСР в дітей, постраждалих внаслідок збройного конфлікту на Сході України. Психолог, 2016. № 7-8 (583-584). С. 55-61.

Додаткова література:

1. Бех І. Д. Рефлексія у духовному «Я» особистості. Рідна школа. 2011. №8-9. С. 9-14.
2. Думанська Г. Як чудово мислити. Заняття з елементами тренінгу для учнів 4-х класів. Психолог. 2015. № 3. С. 14-15.
3. Зцілення травм війни: психосоціальний аспект / автор-упор. Т. Артеменко. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2022. 80 с. URL: <http://oipopp.ed-sp.net/?q=node/76861>
4. Компетентнісний підхід: ідеї для реалізації на уроках. URL: <https://bit.ly/3iujsL>
5. Кудін В.С. Використання засобів інтернет-технологій під час

дистанційного навчання в закладах освіти Черкащини. Навчально-методичний посібник. Черкаси. 2021. 84с.

6. Нова українська школа : український правопису системі формування орфографічної компетентності в учнів початкової школи із застосуванням правил українського правопису : навчально-методичний посібник. / Н. Воскресенська, М.Коновалова, І. Літвінова, О.Якименко. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 160 с.
7. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник / Кірик М. Ю., Данилова Л. І. - Львів: Світ, 2019. 136 с.
8. Овчаренко О.П., Лазар А.П., Матюшко Р.П. Основи радіаційної медицини: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2002. 208 с.
9. Смеречинська Л. Розвиток креативних здібностей педагогів : психолого-педагогічний тренінг. Психолог дошкілля. 2011. № 5.
10. Типова освітня програма для учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом Р.Б.Шияна : наказ МОН України від 12.08.2022 № 743) URL: <https://cutt.ly/p0l8NA1>
11. Capt V. L'enseignement du français et le défi du numérique. URL: <http://surl.li/earop>